

## ANNE- BABA TUTUMLARI VE ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doğumdan itibaren çocuk, etrafını saran fiziksel ve sosyal çevreyle uyum savaşı verirken, bu çabasında en büyük desteği anne ve babasından alır. Kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yöneten (otonom) bir birey olabilmeyi ailesinden öğrenir. Özellikle anne-baba, çocuğun kişiliğinin oluşumunda temel rolü olan özdeşim modelleridir. Çocuk bu özdeşim modellerini kendine örnek alır ve âdeta onların yaşam biçimlerini taklit yoluyla öğrenir. Anne baba olmanın önde gelen özelliklerinden biri, kararlı ve tutarlı olmak gerekliliğidir. Anne baba çocuk ilişkisi, temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna neden olan birçok örneğe, yeterli ve uygun olmayan anne-baba-çocuk ilişkilerinin sebep olduğu saptanmıştır.

Çocuk, sıcak bir etkileşim ortamında anne babanın sevgisini kaybetmekten korkar; onların onayını alma konusunda isteklidir. Bu nedenle de onu, sağlıklı bir etkileşim ortamında, uygun olan davranış kalıpları doğrultusunda yönlendirirken sert disiplin kurallarına başvurmaya gerek yoktur. Çocuk, sevgi ve ilgi ortamında anne babanın standartlarına uymak için çaba sarf eder. Böyle bir ortamda anne babanın çocuğa sık sık akıl yolunu göstererek açıklamada bulunması, onun toplumsal kuralları içselleştirmesine ve hangi davranışın uygun, hangisinin uygun olmadığını fark etmesine yardımcı olur.

Sevgi ile besleme, çocuğun gereksinmelerine karşı duyarlı olmayla eş anlamda yorumlanır. Anne babanın sevgisi çocukta, güvenlik, düşük kaygı düzeyi ve yüksek benlik saygısı yaratır. Sevgisiz ya da bedensel cezanın uygulandığı aile ortamlarındaysa yüksek kaygı düzeyi ve gerilim ön plandadır. Cezalandırıcı ailenin yarattığı yüksek gerginlik durumu, çocuğun "toplumsallaşma oyununun" kurallarını öğrenmesini zorlaştırabilir ya da engelleyebilir. Saldırganlığı denetlemek için bu yöntemlere başvuran anne babalar, çocuğu hem hayal kırıklığına uğratarak daha büyük öfke nöbetlerine yol açarlar, hem de ona bir saldırganlık modeli göstermiş olurlar. Bedensel cezanın uygulandığı çocuk, kendisini eleştiren ve döven ebeveynine karşı evde hemen hiç saldırganlık tepkisinde bulunmaz, ancak, saldırganlığını misilleme tehlikesi daha az olan ev dışındaki arkadaş ve okul ortamlarına taşır.

Çocukların toplumsal ve zihinsel açıdan yetkin bireyler olması isteniyorsa bir ölçüde anne baba denetimi gereklidir. Unutulmamalıdır ki, toplumsallaştırmanın asıl amacı, dış öğeler tarafından yönetilmek yerine kendi kendine yönetimi sağlamaktır. Anne babanın aşırı kısıtlayıcılığı kadar aşırı serbestliği de toplumsal gelişimi engeller. Anne baba davranışlarıyla, çocukların davranışları arasındaki ilişkileri konu alan araştırmalara göre baskıcı olmayan,

esnek ve hoşgörölü anne babalar, çocuklarda olumlu duygusal, toplumsal ve bilişsel gelişmeye yol açmaktadırlar. Bu anne babalar engelleyici davranmamakta, çocuklarına makul sınırlar içinde özgürlük tanımaktadırlar. Bütün bunlar çocuğun kaygı ve engelleme olmadan çevresini keşfetmesini, kişilerarası ilişkilerde yetkinliğe erişmesini sağlar. Genellikle sevgi, ılımlı bir kısıtlayıcılık, benlik saygısı, kendini uyarlayabilme, yetkinlik ve içselleştirilmiş bir denetime yol açar. Bunun tersine baskıcı anne babalar; katı, kuvvet uygulayıcı ve çocukların gereksinmelerine karşı duyarsız kişilerdir. Bu gibi ailelerde çocuk çevresini hemen hemen hiç denetleyemez ve çevreden çok az doyum alır. Kendisini kapana kısılmış ve öfke dolu hisseder. Bu sevgisiz ortamda isteklerini dile getirememesi çocukta mutsuzluğa, iç çatışmalı ve sinirli davranışlara yol açar. Aşırı gevşek ve tutarsız bir disiplin uygulayan anne babalar da çocukların dürtülerini rahatça dışa dökmelerine izin verdiklerinden, çocuklarda denetimsiz davranışların oluşumuna sebep olurlar.

Anne babanın çocuklarına karşı takındıkları tutumları şu başlıklarda gruptandırabiliriz:

**Aşırı koruma:** Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu, çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bu bağımlılık, psikososyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez.

Anne babanın aşırı koruyuculuğu, çocuğun okul başarısını ve okula uyumunu da etkiler.

C. ilkokul 1. sınıfta, sınıf başkanlığı yapan en başarılı öğrencidir. Annesinin, hasta olur endişesiyle teneffüslere çıkmasını istememesi sebebiyle giderek okuldan soğumuştur ve kendisinde okul fobisi oluşmuştur. Kendisi durumu şöyle açıklamaktadır: "Bütün arkadaşlarım bahçede oynarken ben sınıfta bekçilik yapıyorum, bu nedenle artık okula gitmek istemiyorum."

**Hoşgörü sahibi olmak:** Anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Anne babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder.

**Aşırı hoşgörü ve düşkünlük:** Aşırı hoşgörü ve düşkünlük, çocuğu bencil yapar. O, daima diğerlerinin dikkatini çekmeyi ve kendisine hizmet edilmesini ister. Böyle çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler.

**Reddetme:** Reddetme, bir anlamda, çocuğun sağlık hizmetlerini aksatarak, ona karşı dūřmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Bu ortamdaki çocuk, yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine, özellikle kendisinden küçük ve zayıflara karşı, dūřmanca duygulara sahip bir birey olabilir.

**Baskı altında bulundurma:** Anne ve babadan biri ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir. Suçlayan, cezalandıran ve sürekli karışan anne babaların çocuklarının kolayca ağlayan çocuklar olduğu görülür. Baskı altında büyüyen çocuklarda, genellikle, isyankâr tutumlarla birlikte, aşağlık duygusu gelişebilir.

**Çocuklara boyun eğme:** Çocuklarına boyun eğen anne ve babalar, evde onların egemenliğini kabullenen kişilerdir. Bu tür ailelerde, çocuklar anne ve babalarına hükmeder ve onlara çok az saygı gösterirler. Bu çocuklar yalnız anne ve babalarıyla yetinmeyip, zamanla ev dışındaki kimselere de egemen olmanın yollarını arayan birer birey hâline dönüşürler.

Başak Naz YILDIRIM  
Psikolojik Danıřman  
Hürriyet Ticaret ve Sanayi Odası İlkokulu  
Rehberlik Servisi

Kaynakça: Ayhan, H., Dodurgalı, A., Köknel, Ö., Yavuzer, H., Kulaksızoğlu, A. ve Ekři, H., Çocuk ve Ergen Eđitiminde Anne Baba Tutumları, Timař Yayınları, İstanbul, 2011.

Kitap Önerileri: Haluk Yavuzer- Anne-Baba ve Çocuk  
Mehtap Hisar- Senin İçin  
Selçuk řirin- Yetiřin Çocuklar

Makale Önerileri:

Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocukun Kiřilik ve Benlik Geliřimindeki Rolü

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/188683>

Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış

<https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy130199612010000m000131.pdf>

